

KÜRT MESELESİ VE KÜRT ALGISI

ÖZET RAPOR

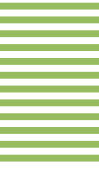
ARALIK 2023
[//kurdish-studies.org](http://kurdish-studies.org)

KÜRT ÇALIŞMALARI MERKEZİ (KSC)

- Akademisyen, sivil toplumcu ve araştırmacılardan oluşuyor. 2019'da Diyarbakır'da kuruldu.
- Kâr amaçlı değildir. Tarafsız ve bağımsızdır.
- Kürt toplumunun toplumsal değişim ve dönüşümü anlamak ve anlaşılmasını sağlamak üzere bilgi üretir.
- Kürtlerin görüş, kanaat, beklenti ve taleplerini kamuoyu araştırmaları yoluyla izler, güncelliği gözetir.
- Akademi dışında bilimsel çalışmalar yürütür.
- Merkezin ekibinde Emine Uçak Erdoğan, Mesut Yeğen, Ulaş Tol, Cihan Ülsen, Berfin Coşkun ve Reha Ruhavioğlu yer alıyor.

- Ebeveyn ve çocuk arasında ana dilin durumu, 2019.
- Kürt Gençler '20: Benzerlikler, Farklar, Değişimler, 2020.
- İki İleri Bir Geri: Kürt Kültürel Yayıncılığının Türkiye'deki Serencamı, 2020.
- Kürtlerde Değerler ve Tutumlar Araştırması, 2021.

SÜREKLİ PROJELER

- Dil Haritası Projesi
- Eşitsizlik Bülteni ve Eşitsizlik Haritası Projesi
- Araştırmacı Eğitimi

YAKINDA YAYINDA

- Cumhuriyetin 100. Yılında Kürtler: Kanaatler, Tutumlar, Talepler, 2023.
- Bir Takımdan Fazlası: Amedspor, 2023.
- Türkiye Toplumunun Kürt ve Kürt Sorunu Algısı, 2023.

NEDEN KURDISH BAROMETER?

- Kürt toplumunun kimlik, tutum, duygu, kültür dil gibi alanlarda çoğulculuğu gözeten, içeriden bir izleme mekanizması kurmak,
- Ülkelerin resmi verileri içinde görünmezleşen Kürtlere ilişkin içeriden bir veri bankası oluşturmak,
- Farklı ülkelerin egemenliğinde yaşayan Kürtler arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmek,
- Karar alıcılar, akademi, medya vs. için rehber olmak,
- Arab Barometer, Euro Barometer vb. örneklerin yanına nitelikli bir Kurdish Barometer koymak.
- Proje Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Avrupa'da yürütülecek.

**KURDISH
BAROMETER**

SAHALAR

Bu raporda dört farklı araştırmadan derlenen özet veriler yer alıyor.

1

KÜRT BAROMETRESİ

- Ekim 2022
- 20 il
- 1492 yüz yüze görüşme

2

KÜRTLER VE CUMHURİYET

- Ağustos 2023
- 20 il
- 1493 yüz yüze görüşme

3

KÜRT KANAAT ÖNDERLERİ

- Ekim 2023
- 30 Kürt kanaat önderi ile derinlemesine görüşme

4

TÜRKLER VE KÜRT MESELESİ

- Eylül 2023
- 28 il
- 1529 yüz yüze görüşme

DEMOGRAFI

(KÜRTLER)

NÜFUS

Yaklaşık
12 Milyon (yetişkin)

YAŞ

Daha Genç

17-29	%41,1
30-49	%39,2
50+	%19,7

GÜVENCE

Sosyal güvence yok	%34,1
SSK, E.S., Bağkur	%47,5
Yeşil Kart	%14,2
Özel Sağlık S.	%4,2

EĞİTİM

Türkiye Geneline
Yakınlaşıyor

Lise altı	%44,5
Lise	%23,9
Üniversite	%17,4
Öğrenci	%14,2

GÖÇ

Doğduğu şehirde
yaşamayanların
oranı

%17,8

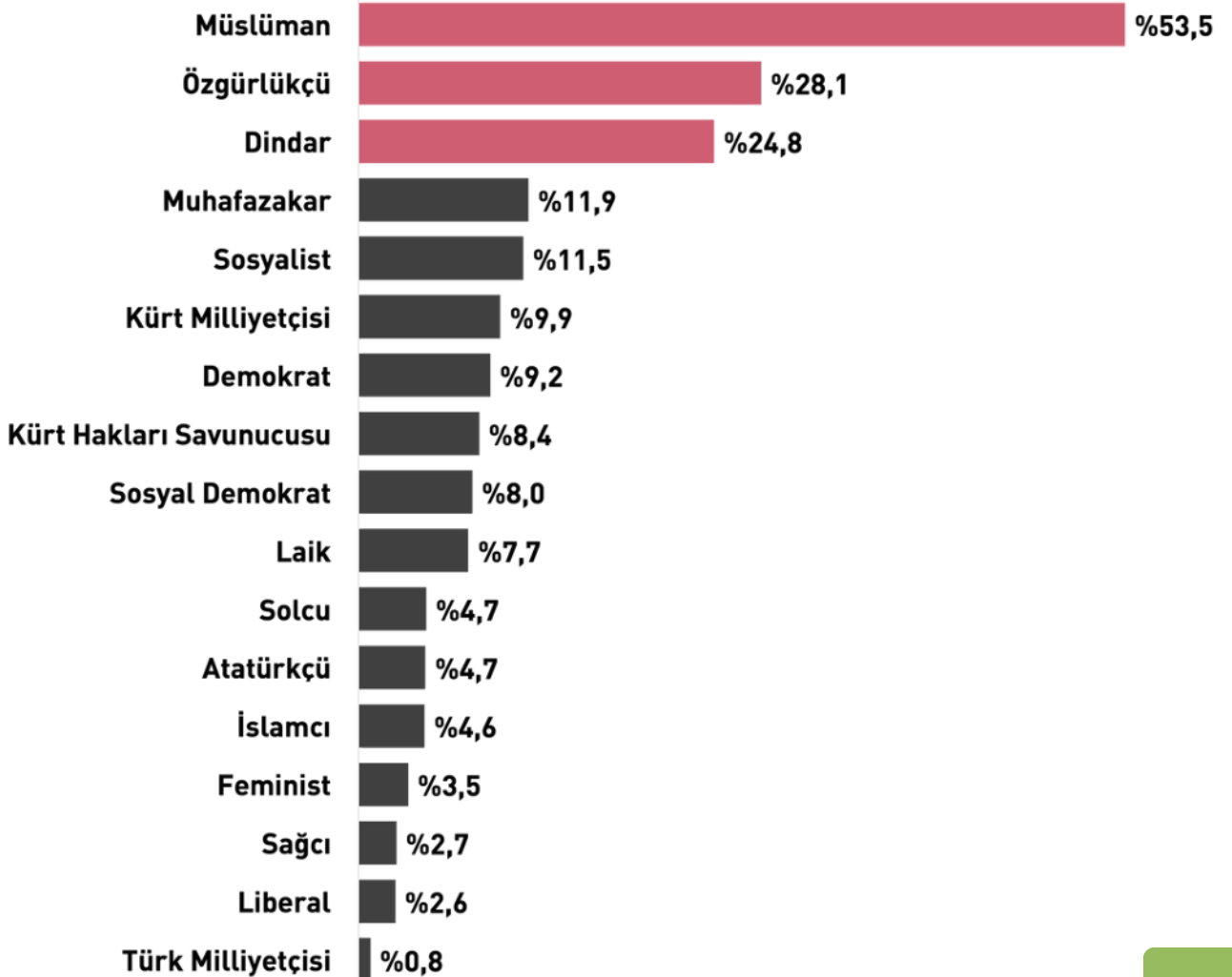
1

KİMLİK

Kürtler kendini Dindar Müslüman ve özgürlükçü olarak tanımlıyor. Dinle barışık olma ve özgürlükçülük Kürt kimliğinde öne çıkıyor.

- Türklerde anaakım kimlikler Türklük ve milliyetçilik iken Kürtlerde özgürlükçülük: %10 milliyetçi, %12 muhafazakar, %12 sosyalist
- Yaş düştükçe özgürlükçü, arttıkça ise Müslüman-dindar kimlik daha yüksek.
- Kürt gençlerde milliyetçilik büyüklerine göre daha yüksek.

- Atatürkçü, feminist, laik gibi kimlikleri benimseyenler gençler arasında daha yoğun.
- Eğitim düzeyine göre kimliklenme farklılaşırken, yüksek eğitimlilerde kimlikler çeşitleniyor.
- Üniversite mezunlarında Özgürlükçü, sosyalist, Kürt hakları savunucusu gibi kimliklerin yanı sıra sosyal demokrat, laik, Atatürkçü gibi kimlikler de daha yüksek.

- Türklerde milliyetçilik bir trende dönmüş durumda.
- Kürtler dindarlıklarına 10 üzerinden 6.1 veriyorlar.
- Milliyetçilikleri ise 5'in kısmen üstünde. Muhafazakarlık kuvvetli değil.

	Türkler	Kürtler
Çevreci	7.7	7.2
Milliyetçi / Kürt Milliyetçisi	7.4	5.4
Atatürkçü	6.9	3.5
Dindar	6.3	6.1
Muhafazakar	5.3	4.7

Kürt olmak ne demek? sorusuna verilen cevaplara göre, Kürtler için: Kürt; Kürtlüğü sahiplenen, mazlum ve mücadelecisi kişidir.

- Kürt olma tanımlamalarında
- Kürt kimliğini benimsemek, mağduriyet ve direnç/mücadele gibi kavram grupları öne çıkıyor.

Anne ve/veya babanın kürt olması

Değerlere önem

Farklılık

Yardımseverlik

Etnik köken

Merhametli/misafirperver

Vatanseverlik

Yoksulluk

Bir şey ifade etmiyor

Gurur

Bir İrk

Ayrıcalık/üstünlük

Adil Olmak

Güçlü olmak

Türk/T.C. vatandaşı olmak

Kürtlüğü benimsemek

Doğulu olmak

Çalışkan olmak

Eşitlik

Fedakarlık/zorluk

Ezilmişlik

Onur/şeref

Demokrat

Özgürlük

Ayrımcılığa maruz kalmak

Kardeşlik

Kültür

Bir Millet

Birlik/bütünlük

Cesaret

diğer

Ana dilin Kürtçe olması

Bir Halk

Mertlik/dürüstlük

Mücadele/direnış

İnsanlık

Kürt kimliği Türkiye’de artık yüksek sesle ve açıklıkla ifade edilen ve taşınan bir kimlik.

Kendinizi ne kadar Kürt olarak görüyorsunuz?	
Düşük (1-4)	%14,2
Orta (5-7)	%32,6
Yüksek (8-10)	%53,2
«Kürt olmaktan gurur duyuyorum.»	
Katılmıyorum (1-2)	%12,9
Ortadayım (3)	%16,0
Katılıyorum (4-5)	%71,2

- Kürtlerin yarısı kendini yüksek düzeyde "Kürt" olarak görüyor.
- Bununla birlikte %15 ile %20 arasında bir Kürt nüfus da bu alandan geri duruyor: %14 kendini düşük düzeyde Kürt görüyor ve %13 Kürt olmaktan gurur duyma önermesine katılmıyor.
- Eğilim yaş gruplarına, cinsiyete, eğitim veya gelir düzeyine göre değişmiyor.

Kürtler Kürt kimliğini sahipleniyor.

Zayıf	%13,4	
Orta	%19,2	
Kuvvetli	%34,6	} %67,4
Çok Kuvvetli	%32,8	

- Kürtlükten gurur duyma, kendini Kürt olarak görme düzeyi ve ana dilde eğitime ilişkin tutumlar gibi değişkenlerle oluşturduğu
- Kürt kimliğini sahiplenme endeksine göre:
- Kürtlerin üçte ikisi (%67,4) Kürt kimliğini güçlü bir şekilde sahipleniyor.

2

AYRIMCILIK PRATİKLERİ VE HİSLER

Kürtlerin %60'a yakını Kürt kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığını düşünüyor. Ayrımcılığa uğrayanların yarıya yakını kendini Türkiye'ye ait hissetmiyor.

- Bu oran, Kürt kimliği güçlendikçe artıyor. Kürt kimliği zayıf olanların %29'u ayrımcılığa uğradığını söylerken, Kürt kimliğini güçlü şekilde benimseyenlerde bu oran %74'ü geçiyor.

Siz bir Kürt olarak Kürt kimliğiniz sebebiyle ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

Evet %58

Hayır %42

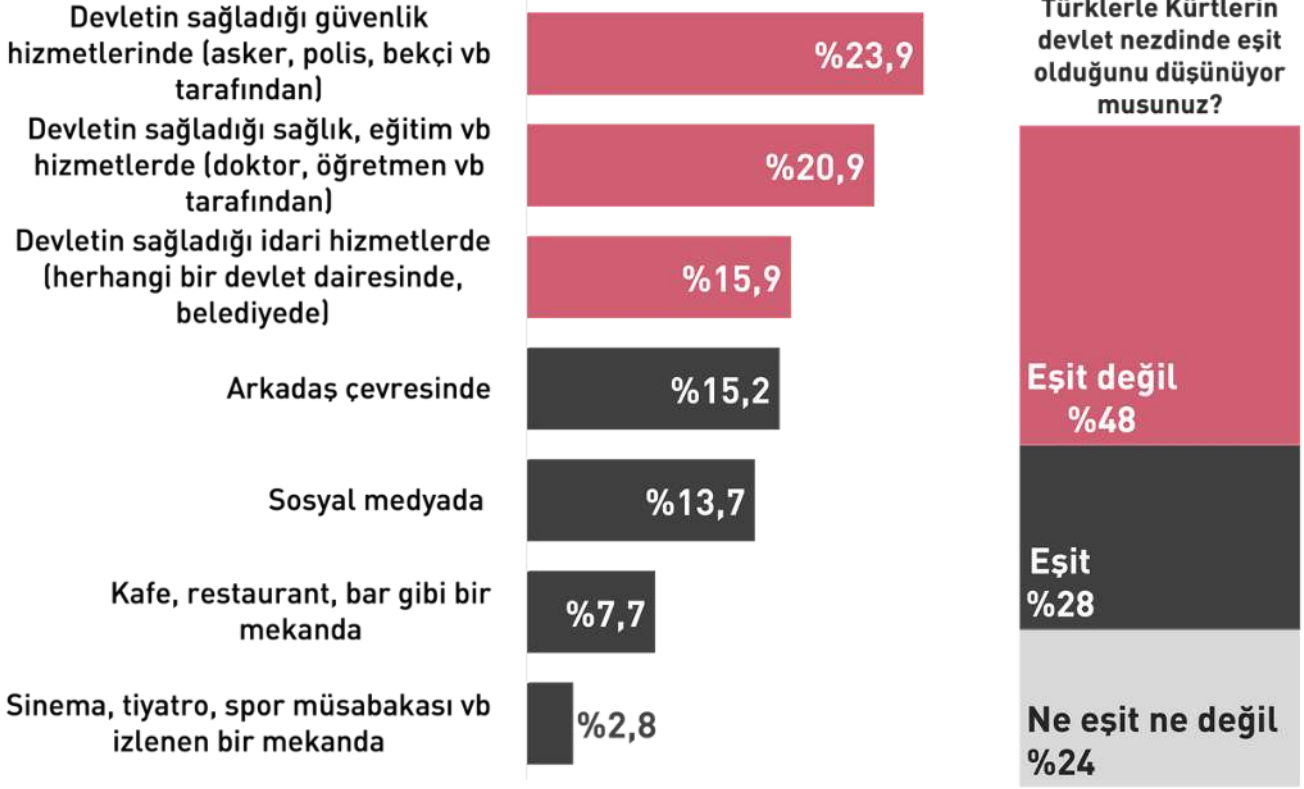
	Kürt Kimlik			
	Zayıf	Orta	Kuvvetli	Çok kuvvetli
Kürt kimliği sebebiyle ayrımcılığa uğradığını düşünenler	%28,9	%42,3	%61,3	%74,2

Ülkeye aidiyet	Ait hissetmiyorum	%42
	Ortadayım	%30
	Hissediyorum	%28

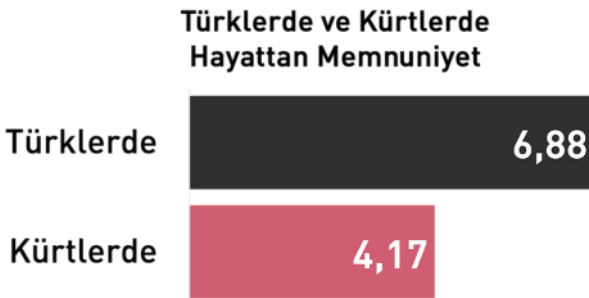
Kürtlerin ¼ kadarı devlet nezdinde Türklerle eşit olduklarını düşünüyor.Eşit olmadığını düşünenler ise yarıya yakın.

- Devletin sağladığı güvenlik, sağlık, eğitim ve idari hizmetlerde ayrımcılığa maruz kaldığını düşünenler çok.

Kürtlerde yaşam memnuniyeti puanı 10 üzerinden 4.17 iken Türklerde aynı skor 6.88

- Kürt kimliğinin güçlü olmasıyla memnuniyetin düşüklüğü arasında korelasyon var.
- Bir çok başka duygu karşılaştırmasında da benzer sonuçlar görülüyor.

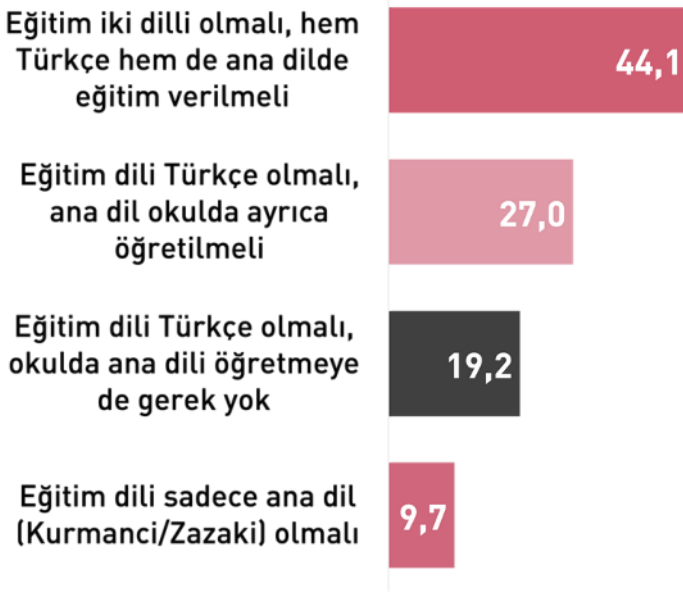

3

ANA DİL

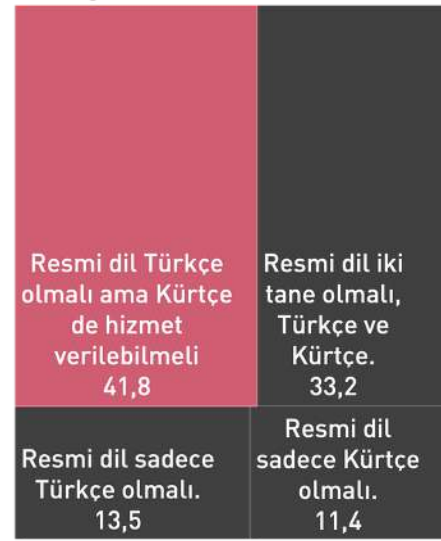
Kürtler tek dilliliği içselleştirmiş, sindirmiş değil. Yarıya yakını eğitimin iki dilli olması gerektiğini düşünüyor.

Sizce ana dili Türkçe olmayanlar için, ana dili Kurmanci/Zazaki olanlar için okullarda eğitim dili nasıl olmalı?

- Yine yarıya yakını, Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde Kürtçenin hizmet dili olması gerektiğini ifade ediyor.
- Kürtçe eğitime gerek yok diyenler %20'de, Kürtçe hizmete gerek yok diyenler de %13'de kalıyor.

Sizce Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde resmi dil ne olmalı?

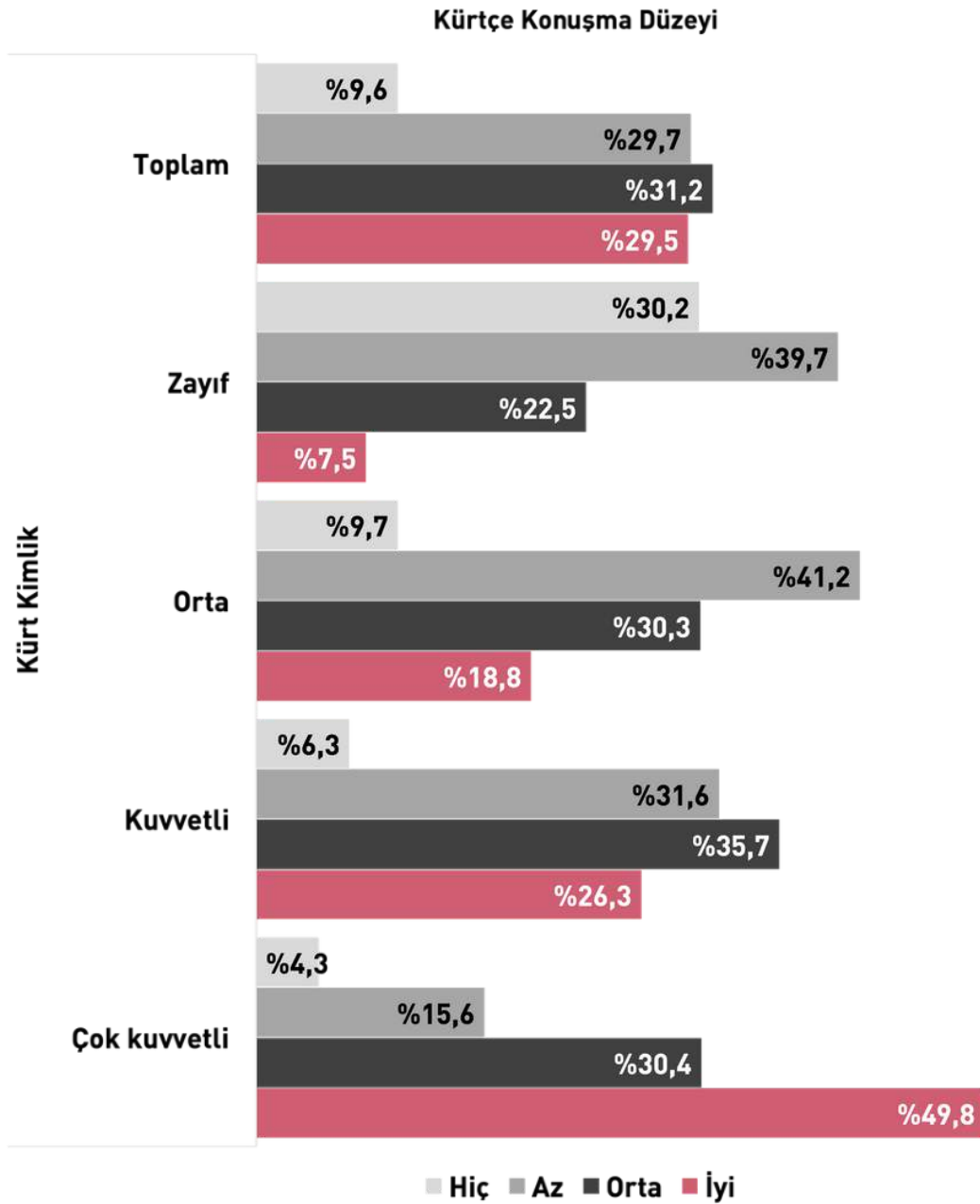
Kürtlerin üçte ikisi Kürtçenin Türkiye'de resmi dil olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyor.

"Kürtçe Türkiye'de resmi dil olmalıdır."

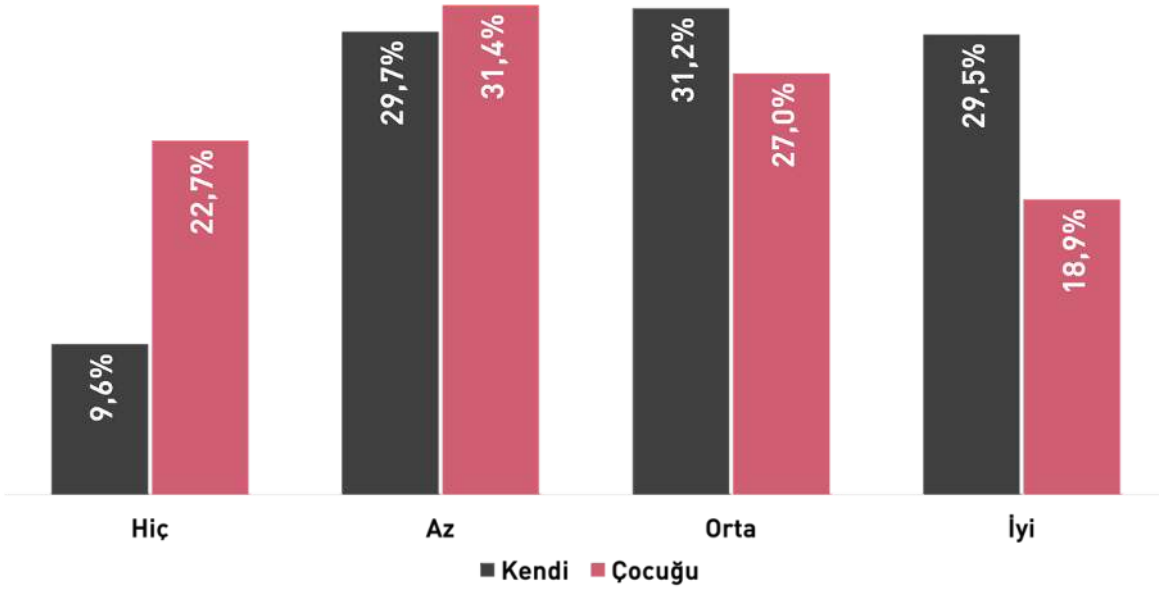
Kürtlerin %30'u iyi düzeyde Kürtçe konuşabiliyor. %31'i de orta düzey konuşabiliyor. Her 5 kişiden 2'si için dil hayatın içinde yok denecek düzeyde.

- Kürt kimliğinin güçlülüğü ile Kürtçe konuşma düzeyi arasında da güçlü bir ilişki görülüyor.
- Kürt kimliği çok kuvvetli olanlarda Kürtçeyi iyi konuşma oranı %50'ye varırken, Kürt kimliği zayıf olanların sadece %7,5'i iyi şekilde Kürtçe konuşabiliyor.

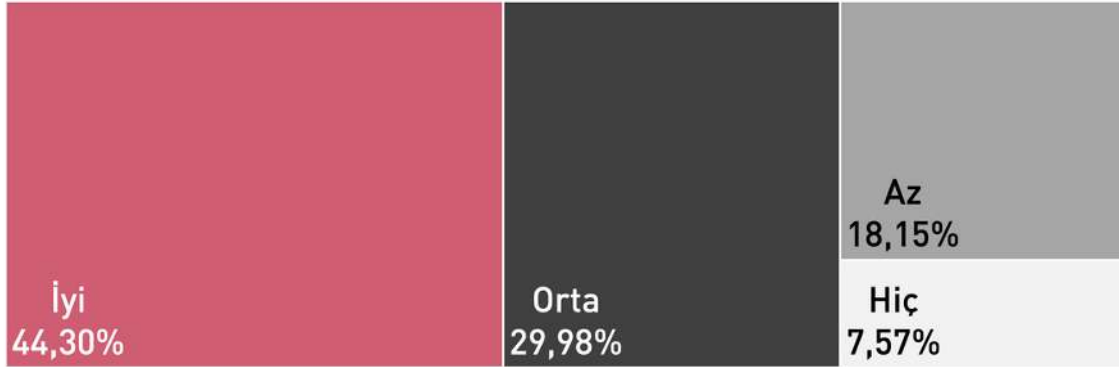

**Kürtçe konuşma azalıyor.
Kürtçeyi iyi konuşanların
çocuklarının yarısından fazlası
iyi konuşamıyor.**

Kürtçe konuşabilme düzeyi

Kürtçe konuşma düzeyi iyi olanların çocukları

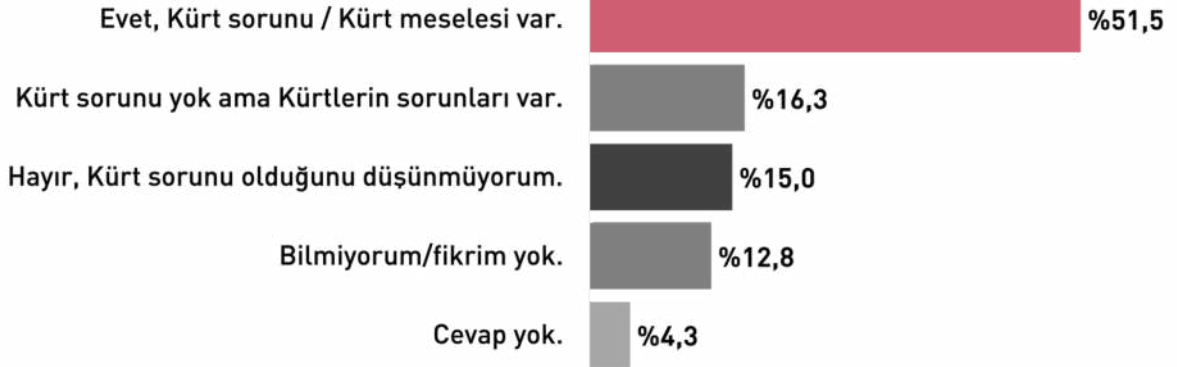

4

KÜRT SORUNU VE TALEPLER

Katılımcıların yarısından fazlası Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu düşünüyor ve üçte ikisi önemli bir sorun olarak tanımlıyor.

- Kürt sorunu ile Kürtlerin sorunu ayrımını yapan %16.
- Sorun yok diyenler %15'te kalıyor.

Katılımcıların yarısı Kürt sorununun kaynağında devletin uygulamaları olduğunu düşünüyor.

- Kürt sorunu; kimliğin tanınması ve Kürtlere yönelik ayrımcılıkla ilişkilendiriliyor.

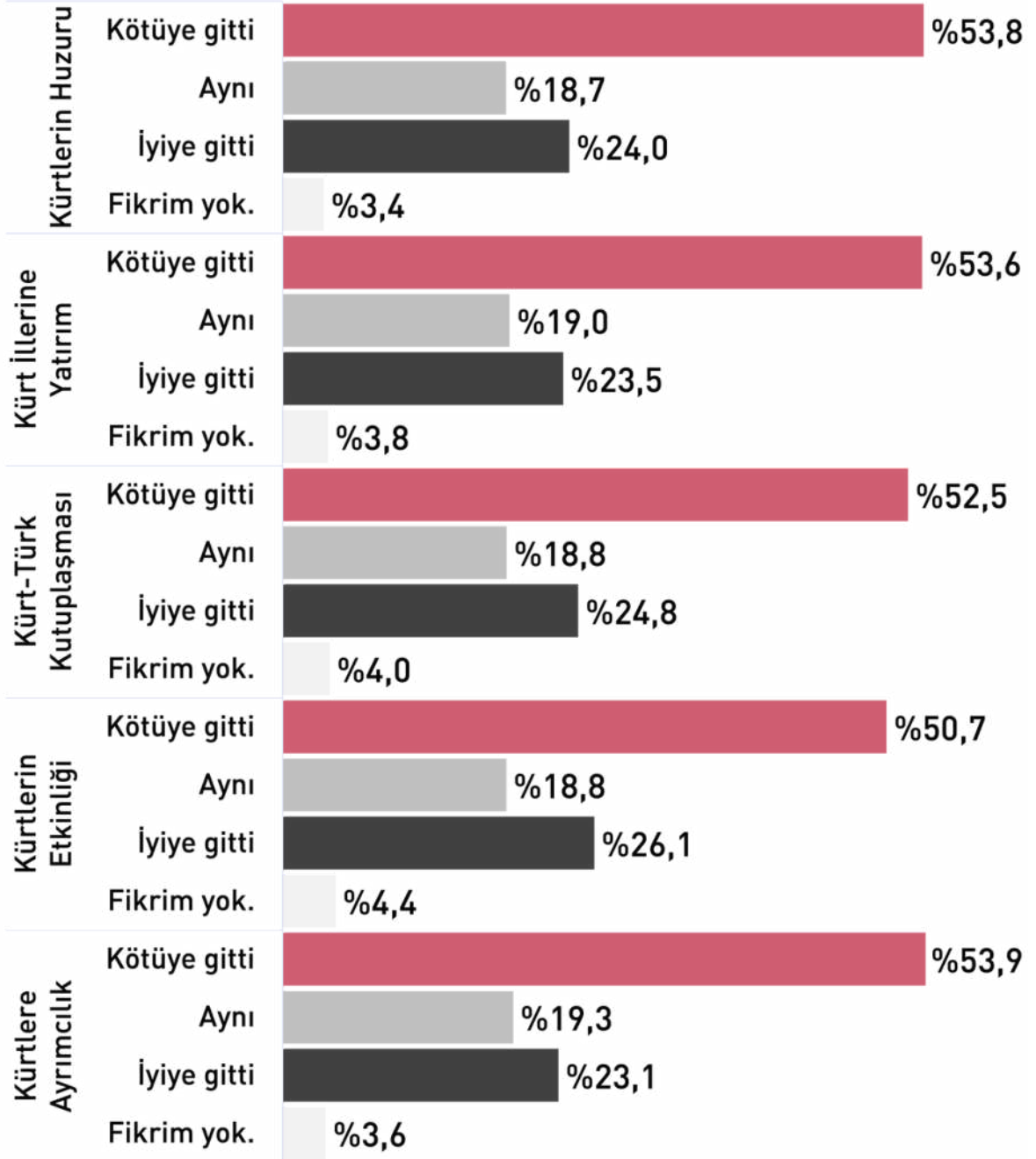
Sizce Kürt sorununun kaynağında sayacaklarımdan en çok hangisi etkilidir?

Kürtlere göre; Kürtler için işler iyi gitmiyor.

- Son 5 yılda daha iyiye giden bir başlık bulunmuyor.

Türkiye son 5 yılda iyiye mi gitti kötüye mi gitti?

En kuvvetli talepler:

- **Eşitlik**
- **Ana dil**
- **Adalet**
- **Özgürlük**

5

KÜRT SORUNU VE CUMHURİYETİN 100 YILI

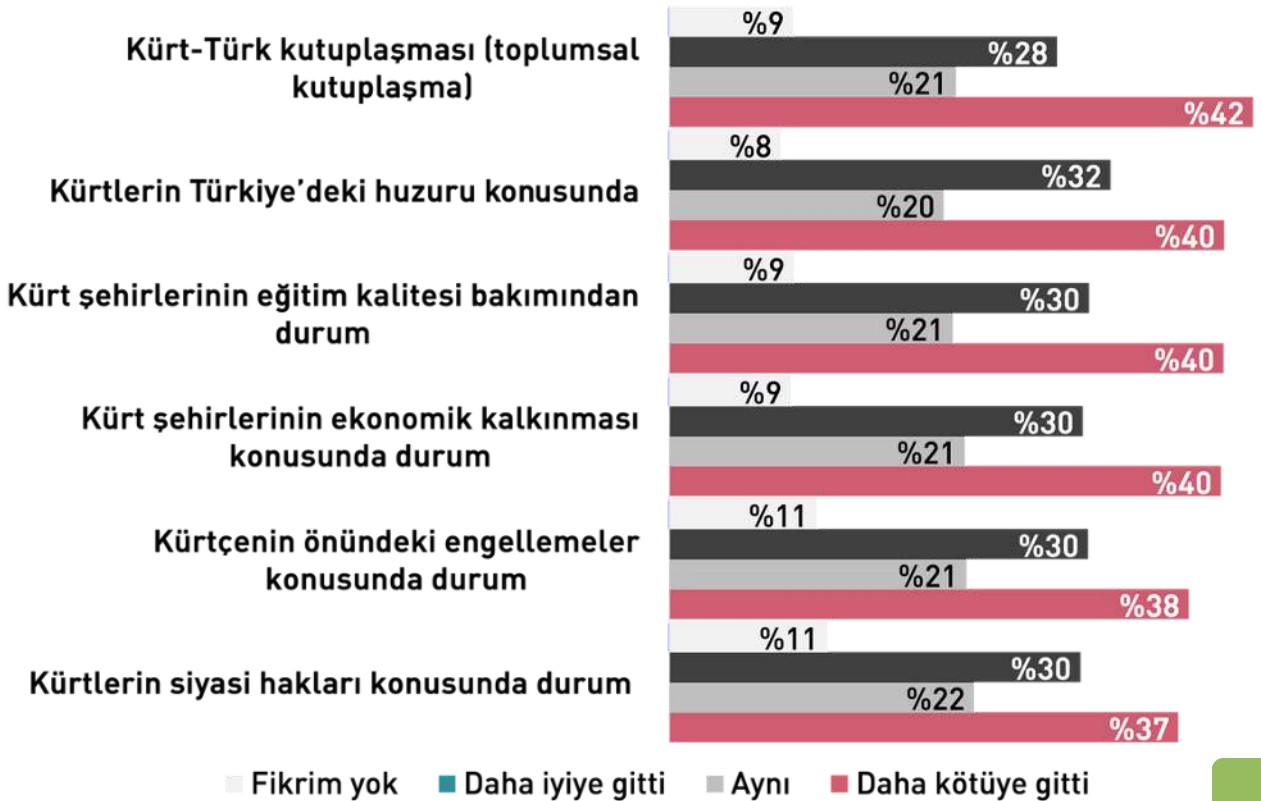
Cumhuriyetin ilk yüzyılını düşündüğünde Kürtler öncesine göre önemli bir değişim olduğunu düşünmüyor.

Sizce Kürtler için Cumhuriyet'in kurulması mı daha iyi oldu yoksa Osmanlı Devleti devam etse mi daha iyi olurdu?

Kürtler Cumhuriyetin ilk yüzyılından memnun değiller. Daha iyiye gitmiş olan bir başlık bulunmuyor.

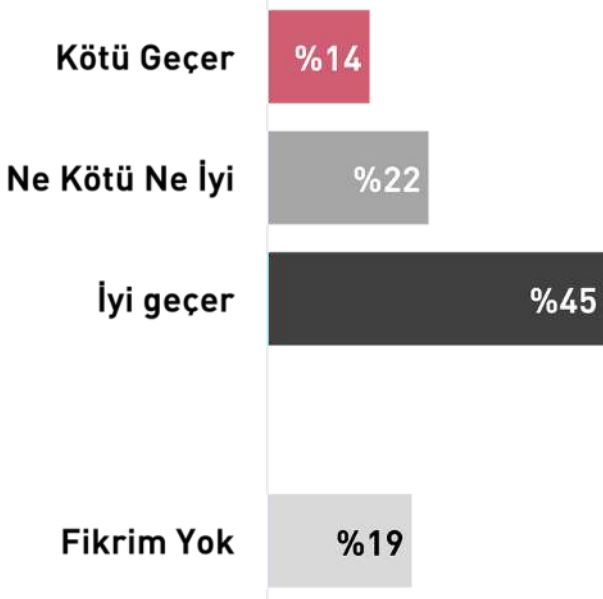
Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar geçen 100 yılda, Türkiye'de Kürtler için durumun ne yönde değişti?

**Kürtler umutlarını koruyor:
İkinci yüzyıldan beklenti, ilk yüzyıla
göre daha olumlu.**

**Cumhuriyetin ikinci 100 yılı
Kürtler için nasıl geçer?**

En beğenilen siyasi lider Selahattin Demirtaş. Demirtaş 10 üzerinden 6.9 gibi yüksek bir beğeni skoruna sahip. Onun dışında 5'in üzerine çıkabilen bulunmuyor.

- Diğer liderlerin beğeni sıralamasına bakıldığında Türkiye Kürtlerinin daha çok Türkiye içi bir eğilimi olduğu görülüyor.

KÜRTLERDE

TÜRKLERDE

6

KANAAT ÖNDERİ DEĞERLENDİRMELERİ

Cumhuriyet dönemi Kürtler açısından baskı, inkâr ve çatışma ile tarif ediliyor.

- **İnkâr ve Asimilasyon** : Geçmiş yüz yılda Kürtlerin, varlıklarının inkâr edilmesi ve asimilasyon politikaları ile mücadele ettiği belirtiliyor. Kürt kimliği, dil ve kültürüne yönelik baskılar en önemli sorunlar olarak tarif ediliyor.
- **İnsan hakları ihlalleri**: Güvenlik politikaları nedeniyle büyük insan hakları ihlalleri ve zorluklar yaşandığı ifade ediliyor.
- **Kültürel ve Siyasi Mücadele**: Kürtlerin baskılara rağmen kültürel ve siyasi mücadelelerini sürdürdüğü, Kürt dili, edebiyatı ve sanatının, bu direnişin önemli araçlarından biri olduğu ifade ediliyor.
- **Uluslararası Boyut ve Diplomatik Çabalar**: Kürt sorununun, uluslararası alanda da dikkat çektiği ve zaman zaman uluslararası diplomasi gündeminde yer aldığı ifade ediliyor.

“İnkâr sadece Kürtleri kanuni metinlerden çıkartmak değil, bütün bilimsel çalışmalarda, sanatsal çalışmalarda, edebi çalışmalarda hatta dinsel metinlerde bile Kürtlere ait ne varsa çıkartılmakta. Bu inkâr değil de nedir?”

Kürt kimliğinin bir realite olarak kabul edilmesi, kimlik bilincinin korunması en somut kazanım olarak tarif ediliyor.

100 yılda Kürtlerin «kazanımları»

- Kürt kimliğinin ve Kürtçe'nin bir realite olarak kabulü
- Siyasi Temsil ve Kürt Partilerinin varlığı
- Kültürel Canlanma
- Uluslararası Alandaki Tanınırlık
- Sivil Toplum ve İnsan Hakları Hareketleri

«Kürt dili, edebiyatı ve sanatında canlanma yaşandı. Kürtçe yayın yapan televizyon kanalları, radyolar, edebiyat eserleri ortaya çıktı.»

“Çoluk çocuğunun geleceği elinden alındı ama bir şey elinden alınamadı. O da ulusal bilinç, kimlik bilinci. Bir millet bilinci oluştu. Bu millet bilinci 100 yıl, 500 yıl daha bizi götürür. Ama bu ruh ne zaman bir bedene dönüşür, yani bir statüye, bir bütün olay kurumsallaşır, o elimizde değil.”

Devletin geçmiş yüzyıldaki politikalarından ve uygulamalardan vazgeçtiği, bütün kesimlerin kendi iradesiyle, kendi kimliğiyle yaşayabildiği, Kürtlerin bir halk olarak statü sahibi olduğu demokratik bir Türkiye hayali var.

Geleceğe dair en sık tekrarlanan ifadeler "demokrasi", "özgürlük" ve "adalet" olarak öne çıkıyor.

Kürtlerin ikinci yüzyıldan beklentileri;

- Daha özgür ve adil bir toplum,
- Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümü,
- Genç nesiller için daha iyi eğitim ve iş olanakları.

Kimlik bilincinin yerleşmiş olması ikinci yüzyıl için bir umut olarak tarif ediliyor.

Geçmişle kıyaslandığında, Kürt sorununda belirgin, yapısal bir ilerleme görülüyor. Aksine, bazı katılımcılar durumun daha da kötüleştiğini belirtiyor.

İktidarın politikalarının güvenlikçi ve baskıcı olduğu, Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerini kısıtladığı ve siyasi çözüm yerine güvenlik odaklı yaklaşımları benimsediği belirtiliyor.

- Kürt Meselesine dair olumlu adımlar atılacağına dair umut düşük.
- Şiddet ve güvenlik odaklı politikaların terk edilmesi gerektiği ifade ediliyor.
- Kürt siyasetinin geleceği için sivil ve diplomasi temelli bir yaklaşım öneriliyor.

Seçimlerin, Türkiye'nin gerçeklerinden uzak ve Kürtlerin taleplerine kapalı gerçekleştiği düşünülüyor. Daha otoriter ve çoğulculuğa kapalı bir Türkiye kaygısı hâkim.

- Kürt siyasetinin 'yanlış tercihler' sebebiyle kaybettiği, seçimlerin 'Kürtlerin kendine gelmesi' ile sonuçlandığı düşüncesi ağırlık kazanıyor.
- Hükümetin kabine değişikliği olumlu karşılanıyor, 'olumlu hava'nın Kürt meselesine yansımaları bekleniyor.

Seçim sonuçlarıyla ilgili 4 duygu:

- **Hayal Kırıklığı:** başarısızlık, Kürtler için mevzi kaybı
- **Öfke:** Hem topluma hem siyasetçilere kızgınlık
- **Endişe:** Otoriterleşme, Kürtler için belirsizlik
- **Memnuniyet:** Kürtler'in kendine gelmesi

- Siyasi temsil azaldı algısı hakim.
- Kürt sorununun çözümüne yönelik umut azaldı.
- Otoriter Türkiye Kürtlerin aleyhine.
- Kürt toplumunun yaşam standartları olumsuz etkileniyor.
- Kürt siyasetinin yeni bir stratejiye ihtiyacı var.
- Kabine olumlu ama Kürt meselesinde belirsizlik sürüyor.

Yerel seçimlere dair temkinli bir umut var, stratejik bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği vurgulanıyor.

Yerel seçimler genel olarak Kürtler için daha önemli bir seçim türü. Şu sorular öne çıkıyor:

- Kürtlerin çıkarlarını korumak için ne yapmalı?
- Kürt siyasetinin toplumsal temsili ve itibarı nasıl artırılır?

HDP'ye eleştiriler

- «Daha geniş tabanlı ve kapsayıcı bir politika geliştirmeli»
- «Yeniden denge siyasetine dönmeli»
- Batıdaki strateji açısından netlik yok: Duygusal beklenti Büyükşehirde kendi adayları ile temsil, fakat AK Parti'yi geriletmek için muhalefeti destekleme gereği de önemseniyor.

«Yerel seçimler, Kürtler için, merkezi hükümetin baskıcı politikalarına karşı bir direniş ve ifade özgürlüğü platformu sunuyor.»

7 KÜRTLER VE POPÜLER KÜLTÜR

Türklerde Facebook ve Twitter, Kürtlerde ise Instagram ve TikTok önde.

- Kürtlere benzer bir şekilde Türklerde de Instagram sosyal mecralarda lider.

	Türkler	Kürtler
Instagram	%66.1	%75.8
Facebook	%53.2	%43.5
Twitter	%41.1	%34.6
Youtube	%29.4	%39.4
TikTok	%19.0	%24.4

Kürtçe popüler kültür alanı oluşuyor. Kürtçe müzik dinleme, haber takibi, film izleme, kitap okuma, konsere gitme gibi faaliyetlere ilgi yaygın.

Kürtçe;		
Müzik	Dinliyor	%84,7
Film	Evet	%49,2
Konser	Evet	%44,3
Kitap	Evet	%34,5

En sevilen Kürt müzisyenlerin ilk sıraları değişmiyor ama çeşitlenme gözlemleniyor.

Top 5:

- Ahmet Kaya
- Şivan Perwer
- Ciwan Haco
- Aynur Doğan
- Mem Ararat

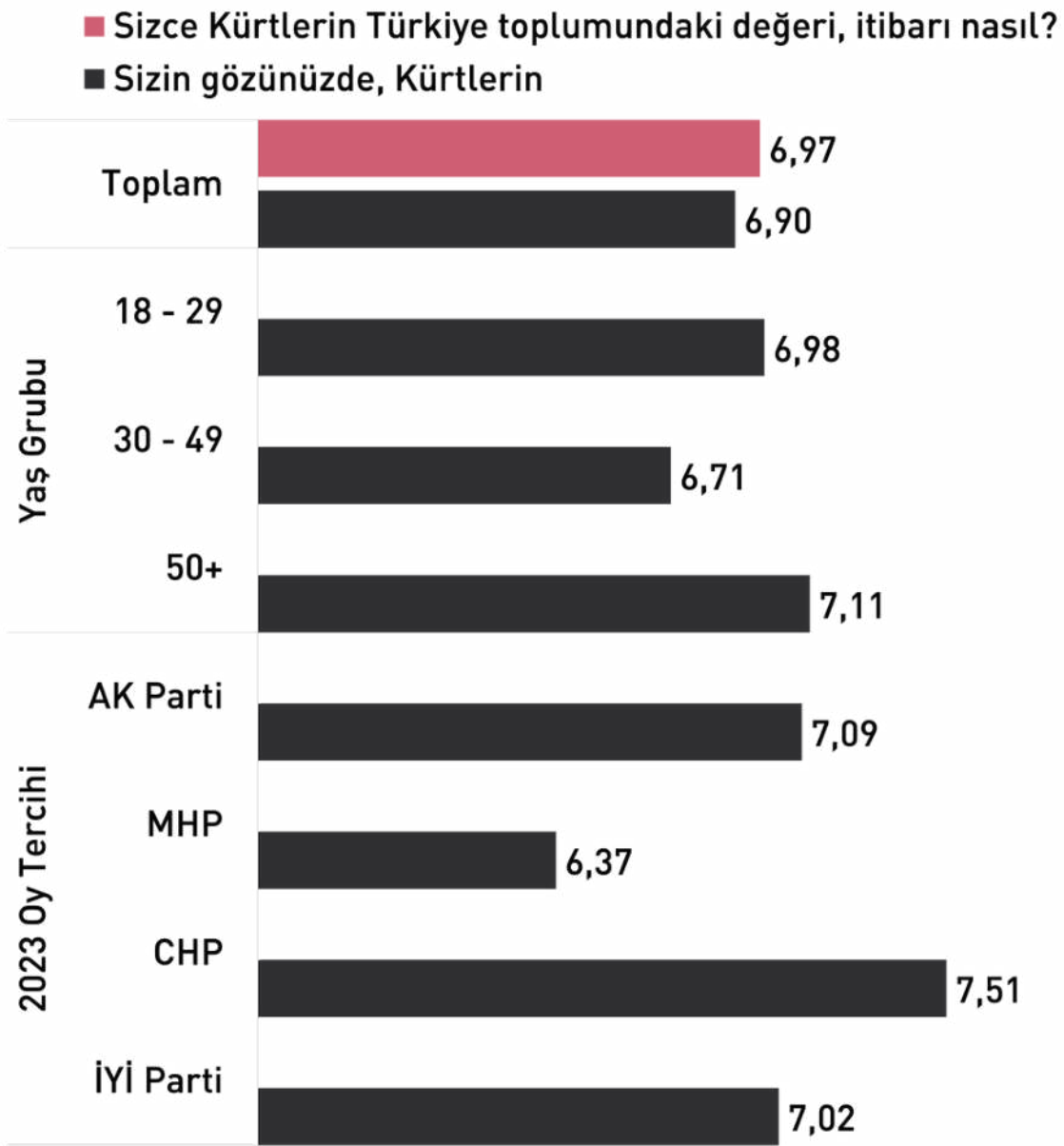
8

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI

Türkler kendi gözlerinde Kürtlerin itibarını 6.9 olarak puanlıyor. Toplumun notunun daha yüksek olduğu düşünülüyor.

Kürtlerin itibarı, CHP seçmeninde en yüksek, MHP seçmeninde en düşük düzeyde.

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

ŞAHİNLER

ATMACALAR

DOĞANLAR

KUMRULAR

GÜVERCİNLER

MARTILAR

- Yüzeyde pozitifleşen bir algı var. Tek bir pozisyon yok, anlamlı düzeyde farklılaşan, yaklaşımlar var. Fakat en ağırlıklı olan ve ortak olan Kürtlerin dost olduğu ve Türklere yakın olduğu algısı.
- Kürtler: Yerli ve milli ötekiler olarak görülüyor (Lazlar ve Çerkezler gibi ama onlardan daha da yakın)
- Varlar, bize çok benziyorlar, kadim dostlar, bu toprakların evlatları...
- Durumları iyiye gitti: Geri bırakılmışlar, ama şimdi eskisi gibi değil.
- Kürt sorunu yadsınmaz bulunuyor: fakat abartıldığı düşünülüyor.
- Çözüm algısı: «Esas çözüm kalkınma ve eğitim, eşitler/eşit olmalılar, ayrımcılıklar kaldırılсын ama onlar da milliyetçi olmasınlar, Kürtlüklerini gözümüze sokmasınlar, bu ülkenin insanı olduklarını unutmasınlar.

*Bu kategoriler, Türklerin, Kürt kimliğine, Kürt sorununa, anadilde eğitime, Kürt sorununun çözümüne ve HDP'ye bakışları dikkate alınarak hazırlanmıştır.

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

ŞAHİNLER

“Kürt diye bir şey yoktur”

ATMACALAR

“Kürt kökenliler vardır. Kürt sorunu yoktur”

DOĞANLAR

“Kürtler vardır. Kürt sorunu olmuştur, kalkınma eksikliğindedir”

KUMRULAR

“Kürt sorunu vardır ama halklar arasında sorun yoktur”

GÜVERCİNLER

“Kürtlerin hakları olmalıdır. Kürt sorunu vardır ama azalmıştır”

MARTILAR

“Kürtler vardır ve mağdurdur. Kürt sorunu vardır ve talepleri meşrudur”

*Bu kategoriler, Türklerin, Kürt kimliğine, Kürt sorununa, anadilde eğitime, Kürt sorununun çözümüne ve HDP'ye bakışları dikkate alınarak hazırlanmıştır.

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

Şahin'den Güvercin'e □

%14

ŞAHİNLER

Kimlik "Kürt diye bir şey yoktur"

Kürt Sorunu "Kürt sorunu yoktur, PKK sorunu vardır"

Anadil "Kürtçeye izin olmamalı, Kürtçe öğretilmemeli"

Çözüm "Terörle sert mücadele edilmeli"

Özgürlükler "Hiçbir şeye ihtiyaçları yok"

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

%19

ATMACALAR

Kimlik

"Kürt kökenliler vardır, ama bu bayrak altındaki herkes Türktür"

Kürt Sorunu

"Kürt sorunu yoktur, terör ve eğitimsizlik var"

Anadil

"Kürtçe konuşulabilir ama kendi aralarında"

Çözüm

"Terörle mücadele, bölgeye yatırım"

Özgürlükler

"İhtiyaç yok, geçmişte kaldı"

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

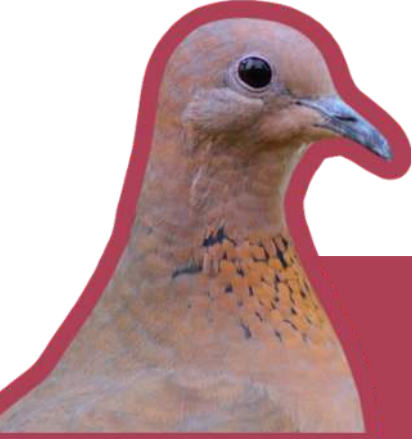
%32

DOĞANLAR

Kimlik	"Kürt kökenliler vardır, ama bu bayrak altındaki herkes Türktür"
Kürt Sorunu	"Kürt sorunu olmuştur, doğu sorunudur, kalkınma eksikliğidir"
Anadil	"Kürtçe konuşulabilir, hizmet verilebilir, öğretiler, anadilde eğitim ve resmi dil olmaz"
Çözüm	"Terörle mücadele, bölgeye yatırım"
Özgürlükler	"İhtiyaç yok, kalkınma sorunu"

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

%21

KUMRULAR

Kimlik	"Kürtler vardır, ama içiçe geçmişiz, ayırtetmek zordur"
Kürt Sorunu	"Kürt sorunu vardır ama halklar arasında sorun yoktur, Durum eskiye göre daha iyi"
Anadil	"Kürtçe konuşulabilir, hizmet dili olmaz resmi dil Türkçe'dir, Kürtçe öğretilir, anadilde eğitim ve resmi dil olmaz"
Çözüm	"Terörle mücadele, eğitim, adalet"
Özgürlükler	«Bölgeye ayrımcılık yapılmamalı: eğitim ve kalkınmada eşitlik sağlanmalı, Kürtler de milliyetçilik yapmamalı"

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

%12

GÜVERCİNLER

Kimlik "Kürtler vardır ve hakları olmalıdır"

Kürt Sorunu "Kürt sorunu vardır ama azalmıştır"

Anadil "Kürtçe konuşulabilir, hizmet verilebilir, çift dilli eğitim olabilir"

Çözüm "Eğitim, yatırım, adalet"

Özgürlükler "Ayrımcılıklar giderilmeli"

TÜRKLERDE KÜRT ALGISI KATEGORİLERİ

MARTILAR

Kimlik "Kürtler vardır ve mağdurdur"

Kürt Sorunu "Kürt sorunu vardır ve talepleri meşrudur"

Anadil "Kürtçe resmi dillerden biri olmalı ve anadilde eğitim hak"

Çözüm "Özgürlük, adalet, hak"

Özgürlükler "Kürtlere baskı ve ayrımcılıklar kaldırılmalı"

9 KÜRT SORUNU VE ÇÖZÜM SÜRECİ

Türklerin yaklaşık %65'i sosyal hayatta Kürtler ile tanışık olduğunu ifade ediyor; komşuluk, arkadaşlık ve ikinci dereceden akrabalık tanışıklık nedeni.

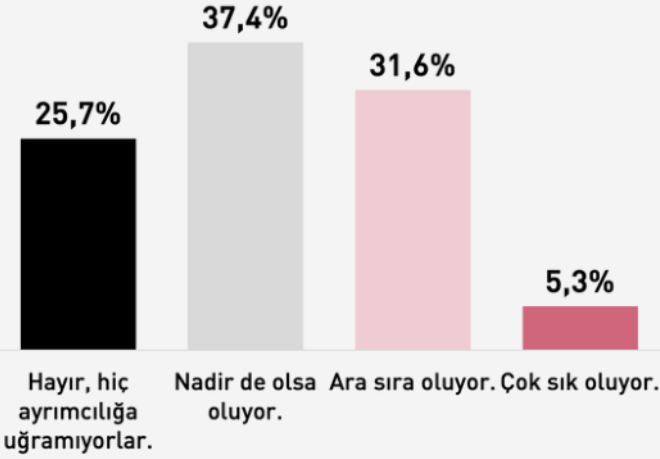
Çevrenizde, yakınlarınız arasında, Kürt kökenli olanlar var mı?

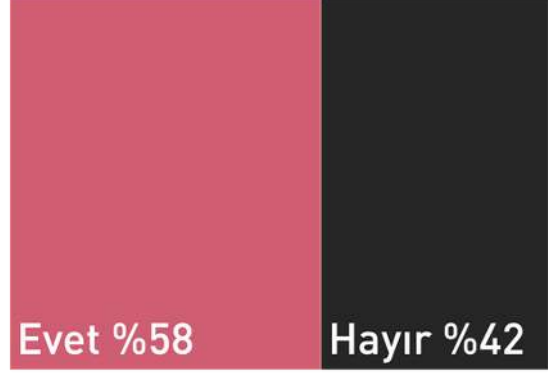
Kürtlerde ayrımcılığa uğramadığını söyleyen: %42

Türklerde Kürtlerin ayrımcılığa uğramadığını söyleyen: %26.

[TÜRKLER] Sizce Türkiye’de Kürt olanların ayrımcılığa uğradığı oluyor mu?

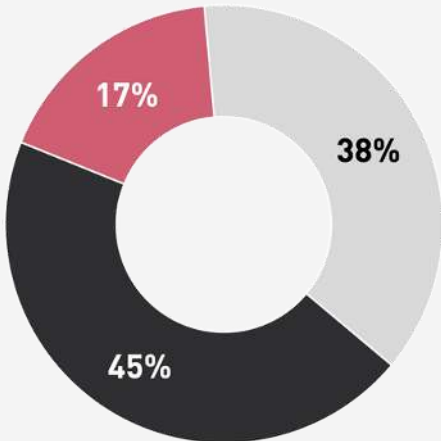
[KÜRTLER] Siz bir Kürt olarak Kürt kimliğiniz sebebiyle ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

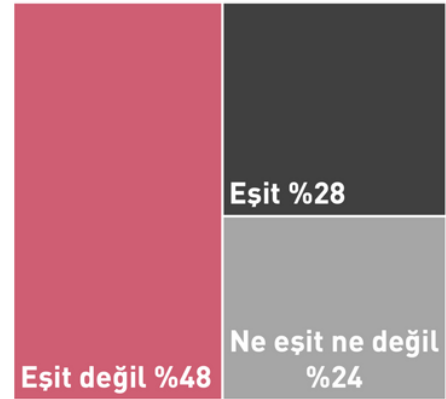
Türklerin yalnızca %17’si eşitsizliğe inanıyor; %45’ i devlet nezdinde Türkler ile Kürtlerin eşit olduğunu ifade ediyor. %38 çekimser. Kürtlerde eşit bulanlar %28 idi.

[TÜRKLER] Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde eşit olduğunu düşünüyor musunuz?

■ Eşit Değil ■ Ne Eşit Ne Değil ■ Eşit

[KÜRTLER] Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde eşit olduğunu düşünüyor musunuz?

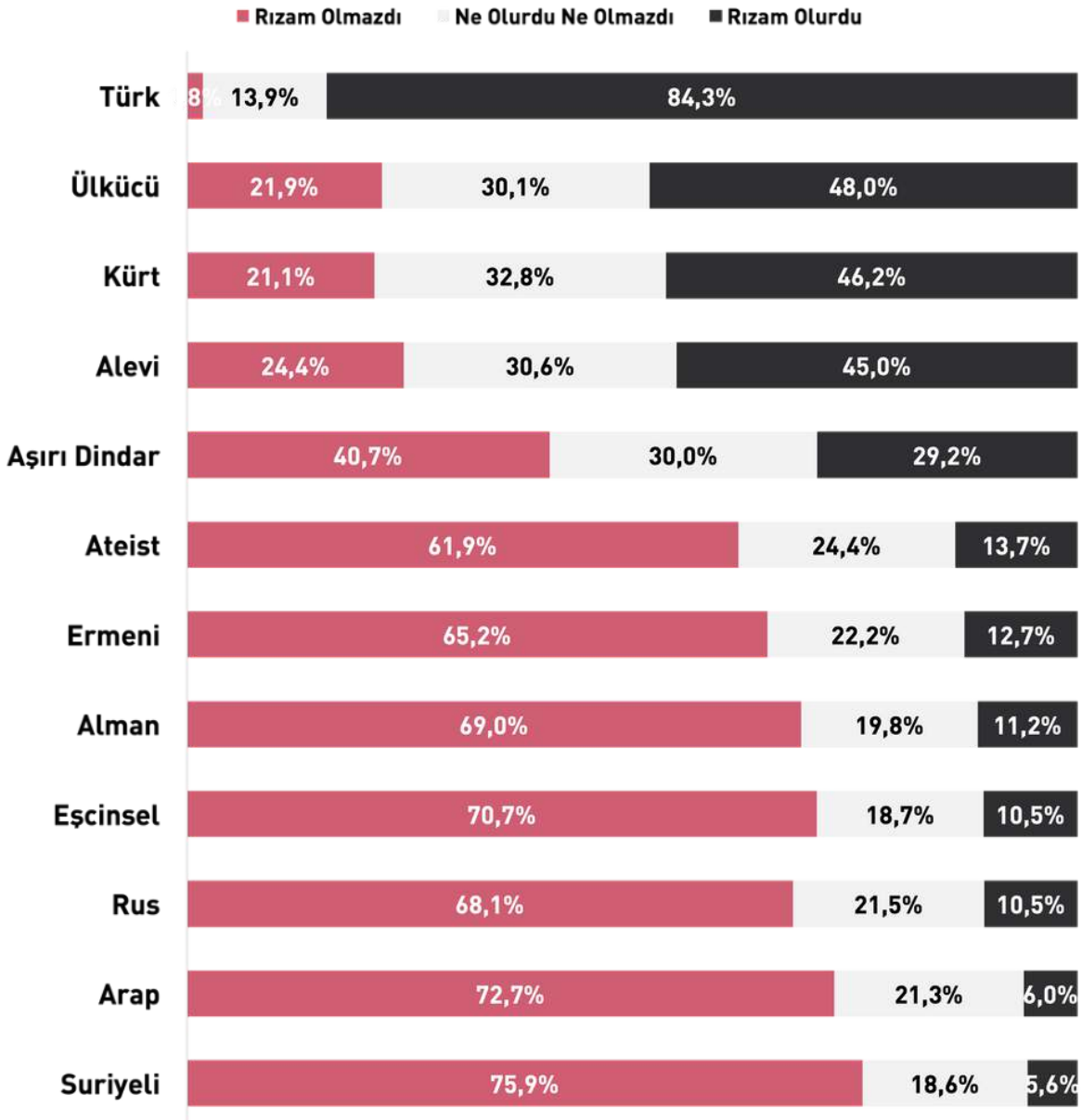

Türklerin yaklaşık 5'te 1'i Kürtlerin ve Alevilerin yerelde kendilerini yönetmesine rızalarının olmayacağını söylüyor.

- Kürtler ve Aleviler diğer ötekiler görece iyi bir düzeyde.
- Diğer kategorilerde karşılıklı %60-75 arasında değişiyor.
- Suriyeliler nefret liginin liderliğini üstlenmiş.

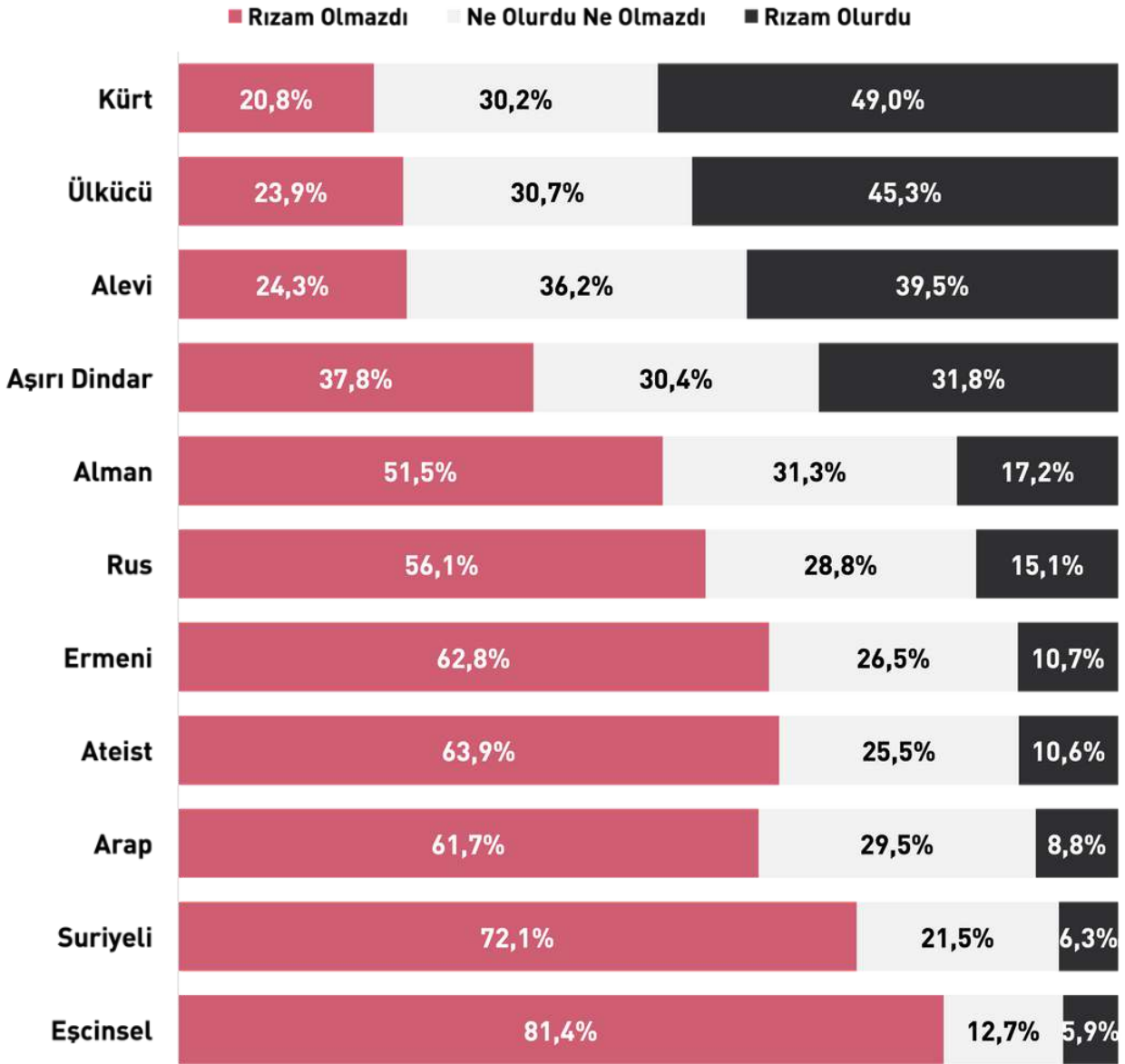
Yaşadığınız şehrin belediye başkanı sayacağım özellikte biri olmasına rızanız olur muydu olmaz mıydı?

Öteki ile evliliğe rızada da benzer bir durum var.

- Türklerin %21'i çocuğunun Kürt biri ile evlenmesine rızası olmayacağını söylerken bu oran Aleviler için %25 dolayında.
- Suriyelilere, Araplara, Ateistlere ve Ermenilere karşıtlık yüksek.

Türkler Kürt Sorununu geri kalmışlık olarak görürken çözümlü kalkındırma ve eğitime olarak görüyor.

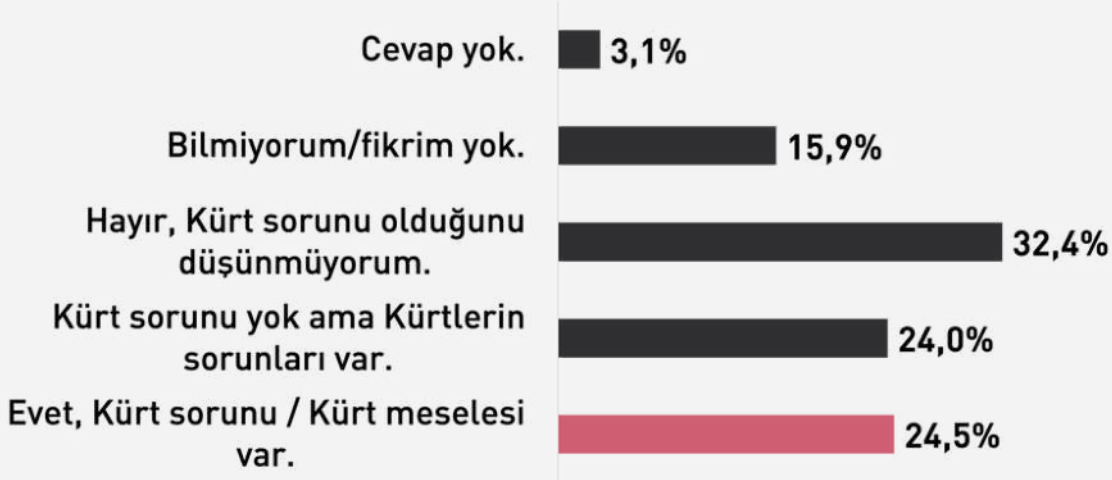

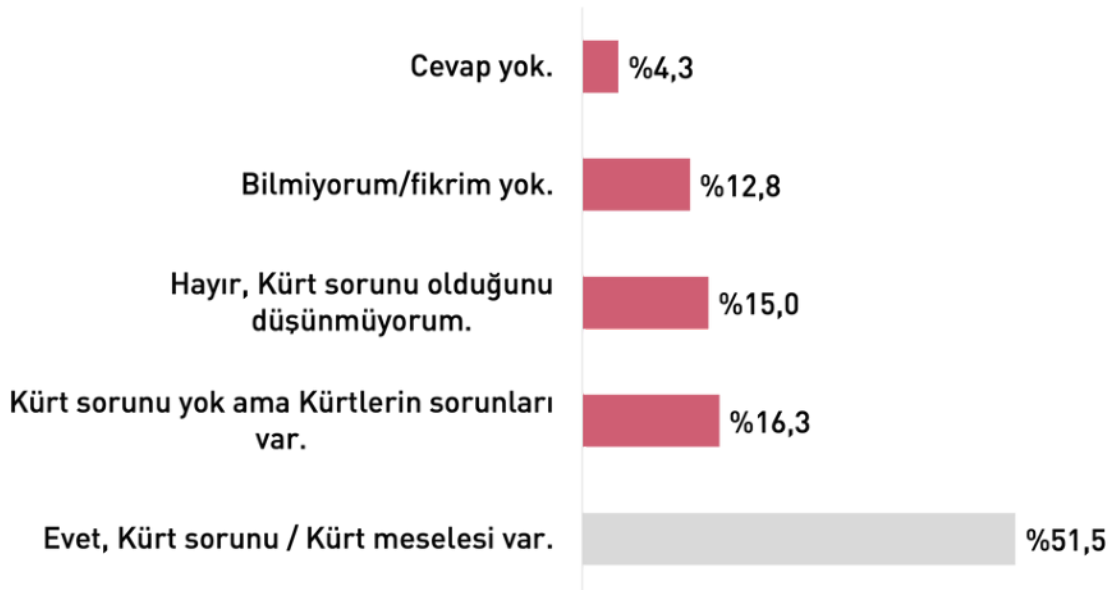
Türklerin yalnızca %25'i Kürt sorununu Kürt sorunu olarak kabul ediyor.

%24'ü Kürtlerin sorunları söylemini kabul ediyor. %32'si Kürt sorununu inkar ediyor.

[TÜRKLER] Siz, Türkiye'de bir Kürt sorunu / Kürt meselesi olduğunu düşünüyor musunuz?

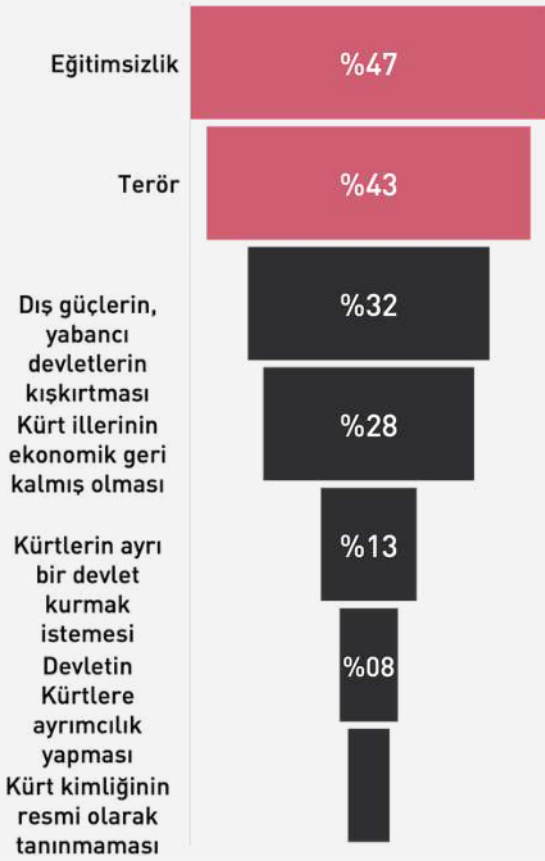
[KÜRTLER]

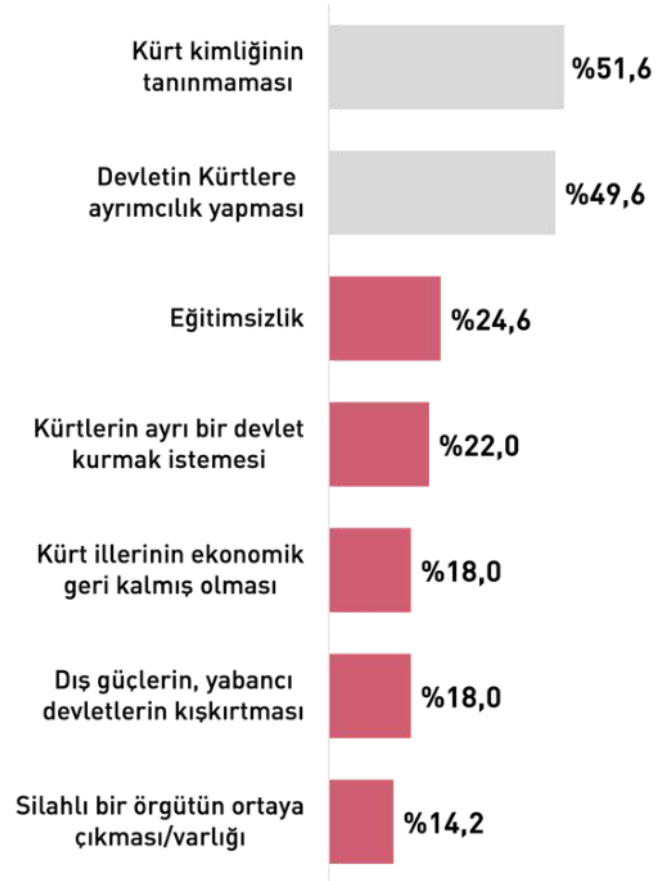

Sorun var ama gerekçelerinde görüşler birbirine zıt: Kürtler tanı vurgusu yaparken Türkler Kürt sorunun, bölgenin ekonomik ve kültürel olarak geri kalmışlığından kaynaklandığını düşünüyor. Türklerin %43'ü Kürt Sorununu terör sorunu olarak tanımlıyor.

[TÜRKLER] Sizce Kürt sorununun kaynağında sayacaklarımdan en çok hangisi etkilidir?

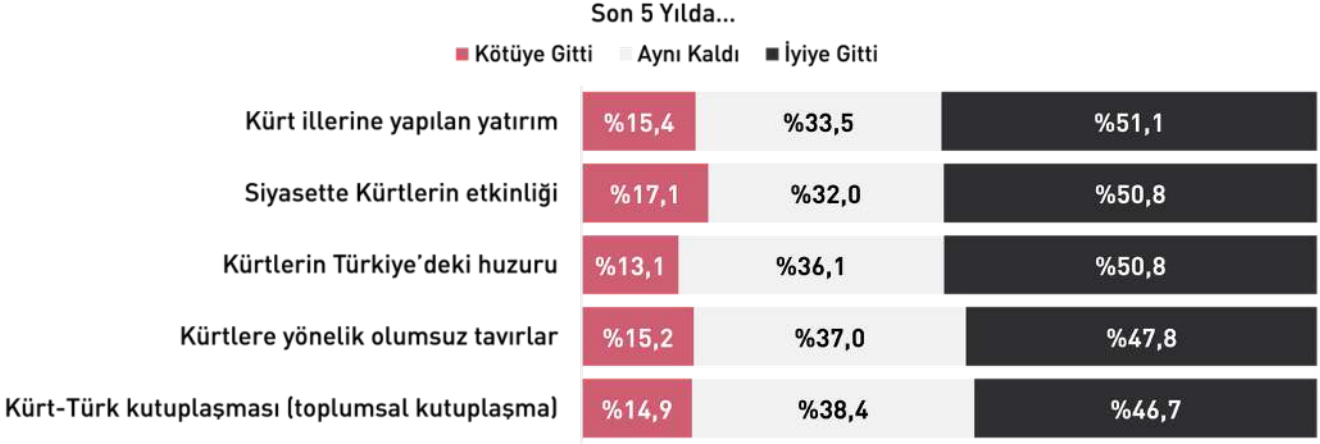
Kürtlerde;

10 KÜRTLERİN TALEPLERİNE YAKLAŞIMLAR

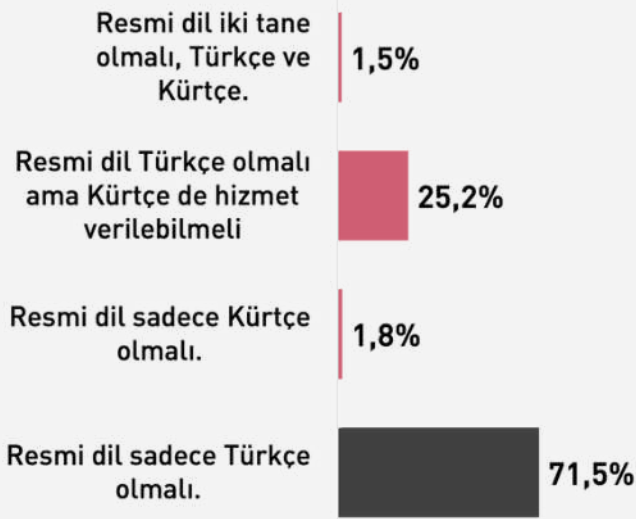
Kürtlerin yargılarının aksine Türkler; Kürtlerin durumlarının her konuda daha iyiye gittiğini düşünüyor.

Dil ile ilgili Kürtlerde talep, Türklerde bariyer güçlü.

Türklerin %70'i Kürtçe olarak hizmet verilmesine karşı; %25'i resmi dilin Türkçe olarak kalması kaydı ile Kürtçe hizmet verilebileceğini düşünüyor. Türkçe'nin resmi dil olduğu ama Kürtçenin de kullanılabildiği bir seçenek, uzlaşma noktası olarak görünüyor.

[TÜRKLER] Sizce Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde resmi dil ne olmalı?

[KÜRTLER] Sizce Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde resmi dil ne olmalı?

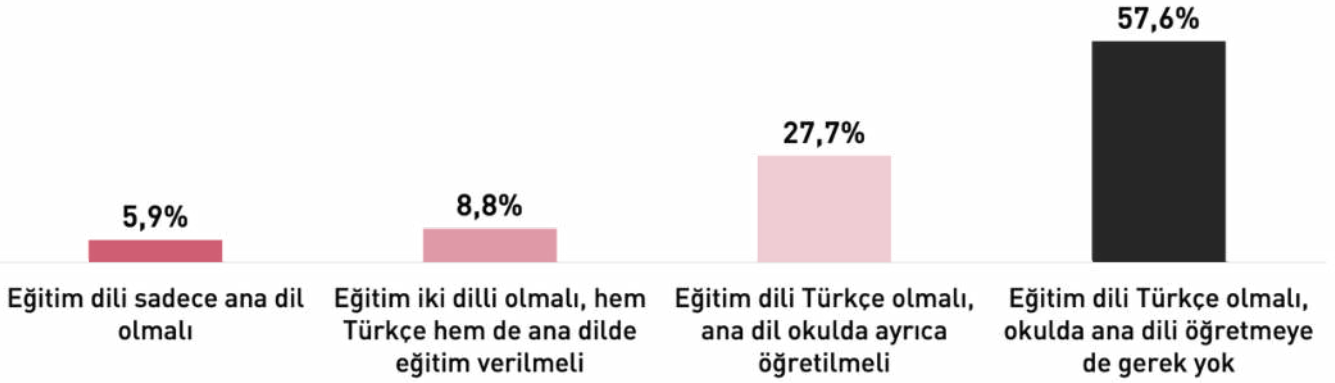

Türklerin %42'si ana dil taleplerine kategorik karşı değil, %58'i ana dilde eğitim taleplerini reddediyor.

- Türklerde konuya açık olanların da çoğunluğu iki dilin bir arada olduğu bir eğitim sistemini öngörüyorlar.
- Kürtlerde iki dilli eğitim talebi %71.

Sizce ana dili Türkçe olmayanlar için, ana dili Kürtçe olanlar için okullarda eğitim dili nasıl olmalı?

2013-15 çözüm sürecine destek verdiğini söyleyenlerin oranı %23. %16 da desteklemese de olumlu taraflarını gördüğünü söylüyor. 2013-15 sürecine kategorik karşı olanların toplamı %21.

Katılımcıların %40'ı nötr ya da fikir belirtmiyor. Özetle; 2013-15'teki çözüm süreci hakkında Türk toplumunun yarısı farklı uçlarda kutuplaşmış, diğer yarısı nötr, kararsız ya da şerhlere sahip.

2013-15 yılları arasında yürütülen Kürtlerle ilgili Çözüm Süreci hakkında yaklaşımınız nasıldı?

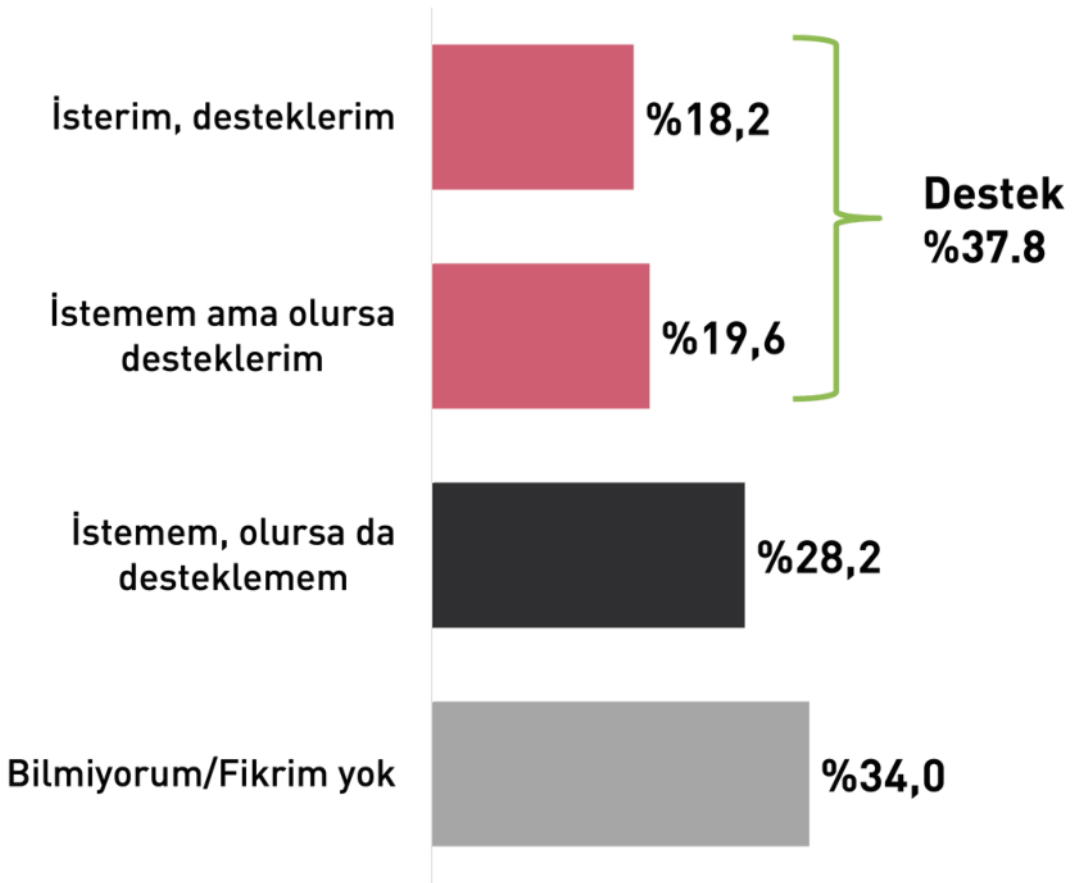

Bugün çözüm süreci olsa destekleyeceğini söyleyenlerin oranı dönemde desteklediğini söyleyenlerin oranından yüksek.

- Bunun nedeni istemese bile destekledikleri siyasi partilerin tavrına göre hareket edecek olan seçmen.
- Kategorik olarak karşı olanlar %28.

Çözüm Sürecine Destek

11

ARAŞTIRMA BULGULARI NE SÖYLÜYOR?

SOSYO- DEMOGRAFI

Kürtlerde sosyodemografik dönüşüm gözlemleniyor.

Genç nüfus en yüksek seviyelerine yaklaşıyor. Eğitim düzeyi ve kentleşme artmış. Göç davranışı Türkiye ortalamasına benzeşmeye başlamış.

Gençlerdeki eğitim düzeyi Türkiye'nin geri kalanına yakınlaşmış durumda.

Bu tutum aileleriyle aralarındaki eğitim düzeyi çok geniş bir makas yaratıyor.

Türkler, Kürtlerle daha fazla iç-içeler.

Dönüşüm benzerlikleri artırıyor. Birlikte yaşam, eğitim, çalışma hayatında biraradalık, evlilikler artıyor. Bu gelişmeler hem önyargıları azaltıyor hem de kaygıları tetikliyor, derindeki gerilimleri yüzeye taşıyor.

Nüfus Türkiye geneline göre daha genç.

Her 100 kişinin yaklaşık 60'ı, 30 yaşın altında. Bu oran Kürt olmayan nüfusta %42 civarında. Ancak Kürt nüfusta da artış hızı azalmaya başlamış durumda.

Türkiye'deki Kürt toplumunun sekülerleşme dinamiği daha güçlü.

Hem hız hem de yoğunluk daha yüksek. Dünyanın ve Türkiye'nin sekülerleşme trendlerine ek olarak hakim siyasi havanın seküler olmasının etkisi görülüyor.

KİMLİK VE DİL

Kürt kimliği geçmişe kıyasla daha açık ve özdeşlik kurularak taşınan bir kimlik haline gelmiş.

Katılımcıların üçte ikisi kimliği güçlü şekilde sahipleniyor. Kürtlüğü sahiplenme düzeyi zayıf olanların oranı %15'i geçmiyor.

Kürtlerde bir popüler kültür alanı oluşuyor.

Kürtlüğü sahiplenme kültürel alanda kendini gerçekleştiriyor.

Kürtçe bu kültür alanının merkezinde.

Beğenilen ve dinlenen Kürt müzisyen listesinin çok renkli ve çeşitli oluşu, Kürtçe filmlere, tiyatroya, haber sitelerine ilgi bu alanı izlemeyi önemli ve anlamlı kılıyor.

Kürt talepleri hala güçlü, ana dil en öncelikli ve önemli talep.

Ana dil aynı zamanda Kürt kimliğinin en önemli taşıyıcı kolonu.

Kürtçe konuşma ile Kürt kimliği arasındaki ilişki de güçlü.

Bu sebeple ana dil talebi hayati ve merkezi bir konuma yerleşiyor.

Diğer önemli talep Kürt kimliğinin anayasal güvence kazanması.

SIYASET

Kürtler için uzun zamandır devam eden iki kutuplu siyaset tablosu kısmen de olsa değişiyor.

Parti tercihlerinden bağımsız olarak iki kutbun dışında ara kategoriler oluşuyor. Sandığa gitmeyen kümenin özelliklerine ve özellikle eğitilmiş Kürtlerin siyasi davranışlarında ortaya çıkan çeşitlenmeye bakıldığında bu ara kategorilerin farklılaşmaları görülüyor.

Eğitilmişler ve gençler daha çeşitli ve renkli bir düşünsel ve siyasi yaklaşım sergiliyorlar.

Bu kesimin siyasi tercihlerinden bağımsız olarak, düşünsel pozisyonları ana akım iki siyasi kutuptan ayrışıyor.

SIYASET

Yaklaşık 10 yıl önce daha özgüvenli, taleplerini daha yüksek sesle dile getiren, daha umutlu bir Kürt nüfus varken bugün Kürt meselesi dahil siyasete ilgi azalmış görünüyor.

Kürt nüfusunun büyük bölümünün geçmişe göre radikal eğilimlerinin azaldığı ve daha ana akım bir noktaya evirildikleri görülüyor. Sivil taleplerin ve sivil siyasetçilerin bu düzeyde öne çıkması bu dönüşümün bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Türkler, Kürtlerin siyasette fazla etkin olduğunu düşünüyor.

HDP, Türklerin önemli bir oranın gözünde meşru bir parti olarak görülüyor.

Kürtlerin Kürt olarak görünüm ve seslerinin fazla olduğu durumları radikalleşme olarak görülüyor.

Ara renklere izin vermiyor.

KÜRT MESELESİ VE KÜRT ALGISI

ÖZET RAPOR

ARALIK 2023

[//kurdish-studies.org](http://kurdish-studies.org)